

– בכיהונו (כדלהלן), וסוברים שה'ה לשחיטה שצריך בה כהן הגם שאינה עבודה אבל אין ללמוד מזה לכל דבר, וכמו שאר דברים שצריך בהם 'כהן' כנשיאת כפים ופדיון הבן וא"צ בגדי כהונה.

(ע"ב) 'מה הזאת מימיה... ואין כשרין אלא ביום' שנאמר וחטאו ביום השביעי, ואין כתוב 'וחטאו בשלישי ובשביעי' (ריטב"א).

ע"ע בענין משמעות 'יום / ימים' בכתוב, האם הלילות בכלל: חדושי אגדות מהרש"א ברכות מ. חדושי הגרו"ר בנגיס ח"ב מה, ב.

'איכא דאמרי לדורות בכהן גדול ואיכא דאמרי לדורות בכהן הדיוט...' לשון זר (= משונה, חריג) הוא ואינו כשאר 'איכא דאמרי' שבש"ס, כי הכוונה כאן למחלוקת תנאים ששנינו בדין זה (במשנת פרה ד, א ובתוספתא, ובספרי חוקת קכג), וקיצרו הלשון (עפ"י ריטב"א ועוד; חו"א פרה ח, ד). זו לשון הריטב"א להלן עת. 'והרבה יש בתלמוד לשונות זרים שאינם כדרך סדר התלמוד'.

'איכא דאמרי לדורות בכהן גדול... גמר חקה חקה מיום הכפורים' –

זוה גופיה הטעם דכתוב קרא על שחוטי חוץ ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירם... – הוא הנפרדים משכליים הנבדלים, שהשחיטה חוץ למקדש הוי כהקרה לזולת השי"ת. והנה שעיר המשתלח שהוא בחוץ והפרה-אדומה נקרבת בחוץ, צריך שיהא בכהן גדול, שזה ענין עלול לחשוב מחשבה זרה חלילה, איזה עבודה לכח נפרד... לכן מצותה בכהן גדול שהוא איש שרוח הקדש שורה עליו, הוא לא יבוא לחשוב זרה. ויעוין רמב"ן קרוב לזה. כן מה שכתב בפרשת אחרי על עזאזל, ע"ש.

והנה מצאנו חקה בסתרי הטבע שארס המחלה בהתהרכבה בדמי החולה או יהיה זה מזור, כאשר נתפשט כעת הרפואה בנשוכי כלב שוטה ובחולי אסכרה, ועוד מחלות שונות – אשר זה שיטת רבי מתניא בן חרש בסוף יומא. כן בסתרי התורה; כי הפרה-אדומה והשעיר המשתלח, כאשר יעשו זה משתלח מבפנים וזו נוכח פתח אוהל מועד, זה מכפר וזה מטהר. ומי יבוא בסוד ד" (משך חכמה חקת יט, ג).

'רבי שמעון היא דדריש טעמיה דקרא'. על שיטת רבי שמעון בדרישת טעמא דקרא – ע' במובא בבבא-מציעא קטו; סוטה ח.

דף מג

ישחט אתה – שלא ישחוט אחרת עמה'. ביסוד דין זה ובדין שחיטת אחרת בלא כוונה – ע' במובא בחולין לב.

'לפניו – לרב, שלא יסיח דעתו ממנה. לשמואל, שיהא זר שוחט ואלעזר רואה'. הגבורות-ארי (מב). תמה מה ראה רב להוציא פשט הכתוב ממשמעו ללא שום הכרח, והלא פשטות הכתוב מורה שלא אלעזר הוא השוחט. אכן הרשב"ם פירש פשוטו של מקרא 'לפניו' – של אהרן. הרי מתיישב פשט המקרא עם שיטת רב שאלעזר הוא השוחט.

‘ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו – לשמואל, לאהדוריה לאלעזר. לרב, הוי מיעוט אחר מיעוט... לרבות דאפילו כהן הדיוט’. זהו ‘משמע מוציא מיד משמע’ בין לרב בין לשמואל; בשחיטה הכשיר הכתוב זר לשמואל ואילו בקבלה ובהזאה הצריך באלעזר. ולרב, השחיטה אינה אלא באלעזר, והקבלה וההזאה – בכהן הדיוט.

[וממשיך הכתוב ושרף את הפרה לעיניו... ודרשו לעיל שלא יסיח דעתו ממנה. מקרא זה ‘משמע ממילא’ שאינו מוציא ממשמעות המקרא הקודם; ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו... ושרף את הפרה לעיניו – לשמואל, באלעזר דוקא. לרב – לרבות כהן הדיוט].

‘ולקח הכהן עץ ארז... – לשמואל, דאפילו בכהן הדיוט’ – היינו משמע מוציא מיד משמע. ‘לרב – איצטריך, סלקא דעתך אמינא...’ – וזהו ‘משמע ממילא’ שאינו מוציא מיד הכתוב הקודם כי שניהם כשרים בכהן הדיוט (ראשונים).

‘כהן בכיהונו לדורות. הניחא למאן דאמר לדורות בכהן הדיוט – שפיר, אלא למאן דאמר לדורות בכהן גדול, השתא כהן גדול בעינן בכיהונו מיבעיא?’. לכאורה קשה הלא הוצרך לומר ‘בכיהונו’ באותן עבודות שכשר בהן כהן הדיוט, כגון הזאת הדם ושריפת הפרה לרב, או השלכת עץ ארז ואזוב לדברי הכל [שהרי נראה שכל אותן עבודות שלא הוצרכו להעשות באלעזר בשעתו, לדברי הכל אין צריך בהם לדורות כהן גדול – כי הלא המקור לדין דורות הוא מ’אותה לאלעזר ולא לדורות’] – ויש לפרש כוונת הגמרא למאן דאמר דין דורות חמור יותר שצריך כהן גדול, מדוע נצרך מקרא מיוחד ללמד בגדי כהונה לדורות, הלא גם בפרה ראשונה היה צריך כהן בכיהונו בכל העבודות (עפ”י חזון איש פרה ח,ב [וע’ בריטב”א כאן בסגנון שונה]). וע”ש בסק”ד שצדד לומר שלפי מה שלמדו ‘חוקה – חוקה’ להצריך כהן גדול, אפשר שכן הדין בהזאה ושריפה.

‘מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא’. ע’ בטעם הדבר, במובא בפסחים יח. ולענין שאר מידות שהתורה נדרשת בהן – ע’ במובא בפסחים כו ובחולין קיג.

‘אספא איש טהור את אפר הפרה והניח... מי שיש בו דעת להניח, יצאו חרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח’. עיקר דין אסיפת אפר הפרה והנחתו שפסול בחרש שוטה וקטן [וכן פסול בלילה ובהסח הדעת כדלעיל מב], אין הכוונה לפעולת נטילת האפר והוצאתו מחוץ למחנה שהרי מיד כשנשרפה הפרה הוכשר האפר לקידוש, אף ללא הוצאתו.

אלא נראה שהאסיפה היינו הכתישה או הפרשת האפר מהעצים ומהגחלים שאינם מעוכלים. הפרשה זו עבודה היא ומכשרת את האפר לקידוש. הלכך אם כתש קטן או טמא את הגחלת או שהפריש אפר מהתערובת שבמערכה או כברו בכברה – פסלו [ושאר האפר שבמערכה לא נפסל].

ומה שאמרו ‘הניח מי שיש בו דעת להניח’ – לא שיש מצוה בהנחה כשלעצמה שכן כאמור ההנחה אינו בדין ‘אסיפת אפרה’, אלא נקט הדברים כפי הדין שצריך להניחו מחוץ למחנה במקום טהור ולא יבוא לעזרה (עפ”י חזון איש פרה ח,יד. וע”ע חדושים ובאורים).

(ע”ב) ‘זהה הטהור על הטמא. טהר’ מכלל שהוא טמא’ – שאם הכוונה לטהור גמור, אין צריך לומר כלום וממילא ידענו שהטמא פסול לפרה שהרי קראתה תורה ‘חטאת’, וגם כבר נאמר למעלה וטבל במים איש טהור – הלכך לא בא הכתוב אלא לרבות טבול יום. ומצינו לטבול-יום שנקרא ‘טהור’

שנאמר ורחץ במים וטהר (עפ"י רש"י כאן וחגיגה כג. ויבמות עג. ועוד. וע' ספרי חקת ובמפרשיו ובפירושו ר"ח כאן; רמב"ם הל' פרה א, יג).

והרישב"א כתב: 'הטהור' משמע בסמוך לטהרתו, שטבל זה עתה מטומאתו. וברשב"א משמע 'הטהור' – הראשון [וכמו שמצינו 'העולה – עולה ראשונה' ועוד. ע' במובא לעיל לד כמה דוגמאות]. כלומר בשלב הראשון לטהרתו.

'תני תנא קמיה דרבי יוחנן... אמר ליה: פוק תני לברא...'. ביטוי זה, 'פוק תני לברא' – לא מצאנוהו בתלמוד אלא מפי רבי יוחנן; כאן ובשבת קו. עירובין ט. ביצה יב יבמות עז; וסנהדרין סב. ביטוי דומה נמצא אצל רבו של רבי יוחנן, רבי ינאי; 'פוק קרי קראך לברא...' – בברכות ל: יבמות מ. וכתובות נו.

'מאי שנא בידוי ראשון דלא אמר 'ובני אהרן עם קדושך' ומאי שנא בידוי שני דאמר 'ובני אהרן עם קדושך'? – תנא דבי רבי ישמעאל, כך היא מדת הדין נותנת; מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב' ומה שמתודה בידוי ראשון על ביתו ולכאורה היה ראוי שיתודה תחילה על עצמו בלבד כדי שיבוא זכאי ויכפר על החייב – משום שביתו כגופו דמי (עפ"י מאירי ורישב"א. ובמאירי מבואר שידוי ראשון כולל את אשתו ולא שאר בני ביתו וכ"ה ברשב"א ור"ן שבועות יג. וצ"ע ברישב"א שבועות). ועוד, כיון שבידו למחות בביתו הרי הוא נענש באותם עונות כאילו הם עונות עצמו (שיח יצחק).

'שחטו וקבל במזרק את דמו ונתנו למי שהוא ממרס בו... נטל מחתה ועלה...'. בטעמא דקרא שעבודת הקטורת נעשית באמצע עבודת הפר, בין קבלת הדם להזאתו – ע' בפירוש רש"י הירש פר' אחרי טז, יג.

זוהניחה על הרובד הרביעי שבהיכל'. מבואר בגמרא: רובד הרביעי להיכל, מחוצה לו. וקבעו רביעי כדי שלא יתרחק יותר משום חשש קרישת הדם. [ולענין גחלים קבעו גם כן רובד רביעי – נראה שרצו חכמים להשוות הדברים] (עפ"י גבורת ארי. והרמב"ם לא הזכיר 'רביעי' במחתה אלא בדם בלבד. וכן הוא במאירי ובסמ"ג רט).

דף מד

'על מה קטורת מכפרת – על לשון הרע; יבא דבר שבחשאי...'. ריב"א פרש שלכן הקטורת 'דבר שבחשאי' יותר ממתן דמים, כי הקטורת נעשתה בשתיקה שלא כמתן דמים שהיה מונה אחת שתיים כו'. והר' אלחנן פירש משום שהקטורת אין כפרתה מפורשת כמו מתן דמים, לכך נקראת 'דבר שבחשאי' (עפ"י תוס' ישנים ועוד).

לכאורה יש לפרש לפי שהקטורת לעולם נעשית בבית פנימה באין אדם אחר רואה מלבד המקטיר, מה שאין כן מתן דמים בעלמא שיש בה על המזבח החיצון, ומסתבר להשוות כפרת קטורת של כל השנה לקטורת של יום הכפורים, וכן מתן דמים למתן דמים. עוד בענין כפרת הקטורת על לשון הרע, ע' בספר משך חכמה תצא כג, י.

'אמר רבי אלעזר: לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים מהיכל פרשי, מבין האולם ולמזבח לא פרשי'. מבואר בסמוך בגמרא שהפרישה מבין האולם ולמזבח היא

דפים מב – מג

עב. מה דינן של העבודות השונות שבפרה אדומה, לענין כשרותן ב:

- א. – כהן הדיוט.
- ב. – זר.
- ג. – אשה.
- ד. – חרש שוטה וקטן.
- ה. – לילה.
- ו. – טבול יום (ושאר פסולי עבודה).
- ז. – עשייה בהסח הדעת.

א. פרה שבימי משה, לדברי הכל הוצרכה להעשות על ידי אלעזר – הסגן. לדברי רב, רק הוצאתה ושחיתתה הוצרכו לאלעזר אבל קבלת הדם והזאתו ושריפת הפרה, כשרות בכל כהן הדיוט (ולקח אלעזר הכהן – מיעוט אחר מיעוט, לרבות כהן הדיוט). ולשמואל (המכשיר שחיטה בזר, ואין כאן מיעוט אחר מיעוט), עבודות הדם אינן כשרות אלא באלעזר, אבל שחיטה כשרה אף בזר כאמור. השלכת עץ ארו ואזוב ושני תולעת; בין לרב בין לשמואל, כשרה בכהן הדיוט (ולקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת והשליך...).

לדורות, הפרה נעשית בכהן הדיוט (ונתתם אתה אל אלעזר הכהן – אותה לאלעזר ולא לדורות). ויש דעת תנאים שלדורות נעשית רק בכהן גדול (גזרה שוה 'חוקה' – 'חוקה' מיום הכפורים).

א. לכאורה נראה שהמצריך כהן גדול אינו מצריך אלא לאותן עבודות שהוצרכו להעשות על ידי אלעזר בשעתו, אבל כגון השלכת עץ ארו, או הזאת הדם ושריפת הפרה לרב – כשרות בכהן הדיוט. ואולם יש צד לומר שגם עבודות אלו טעונות כהן גדול (עפ"י חזון איש פרה ח, ג-ד).
ב. השפת-אמת צידד לומר, כשם שבשעתו משמע שרק אלעזר כשר ולא אהרן, אף לדורות אין כשר אלא בכהן הדיוט, אלא שהקשה על הנחה זו מדברי הגמרא. (עוד בענין עבודת כהן גדול בפרה, ע' בספר 'אשיחה בחקיק' יח).

אסיפת אפרה ונתניתו בכלי, קידוש המים והזאתם על הטמא – כשרים בזר וכל שכן בכהן הדיוט, לדברי הכל.

בכל העבודות שצריך להן כהן, צריך שיהא לבוש בבגדי כהונה, הן לשעה הן לדורות (וכבס בגדיו הכהן בכיהונו; ועוד נאמר וטמא הכהן עד הערב – לדורות).

א. דרשו בספרי גזרה-שוה מיום הכפורים ('חקה – חקה') שמעשי הפרה בארבעה כלים. וגם כשעושה אותה כהן גדול לא ילבש אלא ארבעה. ואפשר שאף כהן הדיוט לובש ארבעה בגדים של כהן גדול. וצ"ע (ע' חזו"א פרה ח, ג. ה. ובלקוטי הלכות באר דעת הרמב"ם שלובש בגדי כהן הדיוט. וע"ע באריכות בספר אשיחה בחקיק יח-ט).

ב. לענין שחיטה, לדעת הפוסל בזר, יש אומרים שטעונה קידוש ידים ורגלים ובגדי כהונה כשאר עבודות שבפרה (ע' תוס' ישנים וגבורת ארי). ויש שכתבו שאינה טעונה שהרי השוו בגמרא שחיתתה בכהן לראיית נגעים (עפ"י כלי חמדה חקת; חזון איש פרה ח, ג; קהלות יעקב מנחות א, ד).

ב. קבלת הדם והזאתו, וכן השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת לתוך שריפת הפרה – אינן כשרות אלא בכהן (שבכולן נאמר 'אלעזר' או 'כהן'). ואף בדיעבד מעכב ('חוקה'. וכ"כ בלקוטי הלכות).
ואולם איסוף האפר והנחתו בכלי, קידוש המים והזאתם – כשרים בור (ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח... ולקחו לטמא... ונתן – הכשרים לאסיפה כשרים לקידוש).
בספר משך חכמה (חקת יטה ועע"ש בפסוק ח) כתב ללמוד מהספרי שלשיטתו שריפת הפרה כשרה בור. [ולומד ושרף את הפרה לעיניו – שיהא אחר שורף, דלא כהבבלי והירושלמי].
שחיטה בור – נתבאר למעלה.

ג. כל העבודות הפסולות בזר פסולות באשה. ויש שכשרות בור ופסולות באשה; טבילת האגודה במים והזאתם על הטמא – לדעת חכמים (ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה...), ואילו לרבי יהודה, אשה כשרה לטבול ולהזות ופסולה לקדש (ואסף איש טהור... ולקחו... ונתן – 'נתן' ולא ונתנה, וכיון שפסולה לקידוש בא הכתוב שלאחר מכן, ולקח אזוב... להכשירה להזאה, שאם לא כן היה לו לשתוק. ולרבנן – להפך, כיון שכשרה לקדש, הרי לא בא הכתוב אלא לפסלה להזאה).
הלכה כחכמים.

אסיפת האפר – בין לחכמים בין לרבי יהודה אשה כשרה לה (ואסף איש טהור – 'טהור' להכשיר את האשה). ורבי עקיבא (בספרי) פוסל (ויש גרסאות אחרות).
טומטום ואנדרוגינוס דינם כאשה לחומרא.
הטומטום פסול לקידוש, הגם שהאשה כשרה לתנא קמא – לרבי עקיבא האומר ערל כטמא (תוס' עפ"י יבמות עב).

ד. קטן אינו כשר לעבודות הפרה אלא לקדש את המים לרבי יהודה (ולקחו – אפילו קטן שפסלתי לך באסיפה שנאמרה קודם; ואסף איש טהור והניח – מי שיש בו דעת להניח), או לטבול האזוב ולהזות – לחכמים (שהם פוסלים קטן לקידוש ולא הוצרך הכתוב לומר ולקחו... וטבל... איש טהור אלא להכשיר את הקטן).
[לדברי חכמים יכולה אשה לסייע את הקטן בטבילה או בהזאה – שאוחזות לו המים. היתה אוחזת בידו – פסולה (משנה ותוספתא בפרה. וע' בגבורות אר"י)].
חרש ושוטה, אפילו לרבי יהודה פסולים לקדש.

א. קטן שאין בו דעת הריהו כשוטה. לא הכשירו אלא קטן שהוא בר-דעת אלא שגורת מלך היא שאין דעתו מספקת בשאר מצוות התורה. כן הדין הן לענין קידוש [לרבי יהודה המכשיר קטן] הן להזאה [לחכמים] (עפ"י חזון איש פרה יא, א).
ב. כתב המנחת-חינוך (שצט"י) על פי דברי הרמב"ם שהמוזה צריך לכוין לטהר את הטמא, אין קטן כשר להזות אלא אם בר-דעת עומד על גביו ומלמדו לכוין לטהר.
וכתב עוד שהוא הדין לחרש ושוטה, אם מסייעם בר-דעת – הזאתם כשרה.
ג. אסיפת האפר הפסולה בקטן, היינו הכתישה או הפרשת האפר מהעצים ומגחלים שאינם מעוכלים. הפרדה זו עבודה היא ומכשרת את האפר לקידוש (עפ"י חזון איש פרה ת, יד).
ד. מילוי המים; מבואר בסוגיא שנחשב 'עבודה' ופסול בהסח הדעת, ודינו כקידוש שפסול בקטן לחכמים ובאשה לרבי יהודה (ע' חזון איש פרה יא, א).
ובתוס' בסוכה (כא. ד"ה ירדו) מבואר שנתמלא הכלי מאליו כשר. ונראה כוונתם כשנתמלא לדעת האדם, אפילו על ידי פעולת שור וכדו'. אבל נתמלא שלא לדעת – פסול. ולפי זה

נתמלא לדעת קטן – פסול [לחכמים, שהלכה כמותם]. והאשה כשרה למלאות. וכן כתב הרמב"ם [אלא שלכאורה משמע מלשוננו שצריך מילוי על ידי האדם בדוקא, דלא כהתוס' וי"ל] (עפ"י חזון איש פרה ו,ט).

ה. לדברי הברייתא כל העבודות הכשרות באשה – כשרות בלילה, ושאינן כשרות באשה – אינן כשרות בלילה (שנאמר מיעוט וריבוי – 'זאת' ו'תורה', לפיכך מסתבר ללמוד בדומה להזאת מימיה שגילה בה הכתוב שאינה כשרה באשה ואינה כשרה בלילה, אבל העבודות הכשרות באשה אין ללמודן מהזאת הלכך כשרות בלילה).

לדעת המכשיר שחיטה בזר ובאשה, משמע בתוס' ישנים שמכשיר בלילה. וכן צידד בספר לקוטי הלכות להלכה. ואולם יש סוברים שבליילה פסולה לדברי הכל כי 'חטאת' קרייה רחמנא (ע' מצפה איתן. וער"ש ורא"ש פרה ד,ב).

ו. טבול יום כשר בפרה (והזה הטהור על הטמא – 'טהור' מכלל שהוא טמא. כן הדין בכל עבודותיה, מתחילה ועד סוף רמב"ם פרה א,יג).

[הואיל והצדוקים אינם מודים בדרשה זו, לכך היו מטמאים את הכהן השורף את הפרה ומטבילים אותו כדי לעשותה בטבול יום – להוציא מלבן. כדלעיל ב].

א. התוס' כתבו (לעיל ג: ולהלן מה: וכן נסתפקו בזבחים יז:) שחכמים גזרו על טבול יום בטומאה דאורייתא, ומה שטימאו את הכהן השורף היינו רק בנגיעת אחיו הכהנים שאינם משומרים לפרה. ומכמה ראשונים אין נראה כן (ערש"י חגיגה כג. רמב"ם פרה א, יד ובפירוש המשנה פרה ג; מאירי לעיל ב).

ב. ישנה דעה (בזבחים יז:) הסוברת שלא הוכשר אלא טבול יום של טמא מת או שרץ ולא של שאר טומאות חמורות, מפני שהוא מחוסר כפורים. הרמב"ם פסק שכשר.

ה. שריפת אונן – כשרה, לפי שהפרה קדשי בדק הבית היא, או משום 'קל וחומר' מטבול יום (עפ"י זבחים יז וברש"י ותוס' שם).

שאר פסולי-עבודה; יש אומרים שכשרים לפרה [שהרי אינה קדושת מזבח כאמור]. ולא נפסל אלא טמא מדין מיוחד האמור בפרשת פרה, ולא מדין 'פסול עבודה' (עפ"י הגר"ז פרה. והוכיח כן מהתוס'). ויש פוסלים – מלבד אונן וטבול-יום ועבודה בשמאל שפוסלת בקדשים ולא בפרה (עפ"י מנחת חינוך שצז, טו; מרומי שדה).

ובעל מום; התוס' בזבחים (טז יז) נקטו שהוא פסול בפרה. והמנחת-חינוך (ערה, יא) פקפק בדבר. וכן העיר על כך החזון-איש (פרה ת,ח). ובספר משך חכמה (חקת יט,ח) צידד לומר 'ומסתפינא... והדבר חדש' שבעל מום כשר לשחיטת ושריפת הפרה, כבמראות נגעים. ויש שהביאו מקור לדברי התוס' מהתוספתא (פרה ג,ב). עפ"י אמבוהא דספרי (חקת טז). ונראה שמקורם בסוגיתנו, כמו שפירש רבנו חננאל 'בכיהונ' – בלא מום. כלומר כהן הראוי לכהן במקדש.

ע"ע: קרן אורה זבחים יז; רעק"א ורש"ש פרה יב, י; חזון איש פרה ת,ח; דבר אברהם ח"א ז; בית ישי קלז; אשיחה בחקך, מה.

מחשבת שלא לשמה – פוסלת בפרה (כן פסק הרמב"ם הל' פרה ד,ג כתנא קמא בפרה ד).

ג. טמא פשוט שפסול לעבודות הפרה ובכלל זה לאסיפת האפר (ערש"י שאין צריך קרא ד'ואסף איש טהור' לכך כיון ש'חטאת קרייה רחמנא'). וכן פסול הוא להזאת ככתוב והזה הטהור. וכן פסול לקידוש המים מהתורה כשם שהאוסף פסול (ע' חזון איש פרה ו,י).

ז. למדו מן המקראות שעבודות שהן בגוף הפרה, אסור להסיח דעת בעשייתן (ושחט אתה לפניו (רב); ושחט את הפרה לעיניו; למשמרת למי נדה). וזה כולל שחיטת הפרה, שריפתה, אסיפת אפרה (לגרסתנו, וכרסת רש"י ותוס'. וכן נקט להלכה בלקוטי-הלכות. ע"ש), ומילוי מים לקידוש.

ואולם השלכת עץ ארוז ואזוב ושני תולעת (ולגרסת הגר"א גם אסיפת אפרה. כ"כ המאירי. ויש תולים גרסתו במחלוקת הרמב"ם והראב"ד. ע' לקוטי הלכות; חזו"א פרה ה, טז; חדושי הגר"ח על הש"ס. וע"ע חז"ב) שאינן בגוף הפרה – אין הסח הדעת פוסל בהן.

א. בכלל 'הסח הדעת' – עשיית מלאכה אחרת בשעת עשיית הפרה. כן כתב רש"י (בחולין לב).

ועוד ראשונים (עתו"י ומאירי כאן; רא"ש פרה ד, ב; ראב"ד ועוד). ויש אומרים שפסול עשיית מלאכה עמה אינו משום הסח הדעת (עפ"י כסף משנה פרה ז, ג, יד בדעת הרמב"ם).

ב. יש שכתבו בדעת הרמב"ם לחלק בין הסח הדעת האמור בשמירת תרומה ובקדשים ובין הסח

הדעת האמור בפרה שהוא דין מיוחד משום התעסקות. (ע' בשו"ת אחיעזר יו"ד א, ו שהסה"ד הכללי

אינו פוסל בפרה מפני שהיא קדשי בדק הבית. ובחזו"א (פרה ז, ח) כתב שהפסול המחודש של הסה"ד בפרה אינו

אמור באסיפת אפרה אלא עד שתעשה אפר בלבד, שהרי אמרו בתוספתא (וכ"פ הרמב"ם ד, ז) מלאכה אינה

פוסלת בשעת אסיפת האפר, אבל הסה"ד הכללי אמור בפרה גם אח"כ).

ג. הזאת מימיה; התוס' – ישנים כתבו שלא מצינו לפסול בהסח הדעת, שאם הזה על הטמא ולא

נתכוין לטהר – מועיל. ואין הדבר מוסכם (ע' תוס' יום טוב פרה יב, ב).

עג. האם מותר להוציא בהמה אחרת עם הפרה?

לא היתה פרה רוצה לצאת – אין מוציאים עמה פרה אחרת, לא שחורה ולא אדומה (ונתתם אתה – לבדה).

רבי שמעון הדורש טעמא דקרא מפרש הטעם שלא יאמרו שחורה שחטו, שתיים שחטו (ונאמר ושחט אתה

– שלא ישחוט אחרת עמה). ולפי טעם זה מותר להוציא עמה חמור. ואילו רבי אומר, לא מן הטעם הזה

אלא מדין הכתוב. ולשיטתו אפילו חמור אסור.

א. אפשר שיש מצוה בהוצאת הפרה למצוותה וצריכה שתהא הוצאה לדעת המוציא, ואפשר

שצריך דעת כהן השורף, ככתוב ונתתם אתה... והוציא... ולפי זה אם הוציא אחרת עמה לא

קיים מצות הוצאה וצריך להחזירה ולשוב ולהוציאה לבדה. ואפשר שאין כלל מצוה בהוצאה,

ואיסור הוצאת אחרת עמה הוא איסור מחודש בהולכת אחרים עמה כשהולכת למצוותה, ולא

משום שפוגם במצות הפרה.

ולרבי שמעון נראה שהאיסור הזה אינו בשעת פסיעה ראשונה בלבד כשיוצאת מגתה אלא בכל

הדרך אסור, שמא יאמרו שנים שחטו. ואפשר שכן הוא הדין גם לרבי [כפי הצד השני דלעיל]

(עפ"י חזון איש פרה ו, טו).

ב. ברמב"ם (פרה ד, ב) נראה שפסק כתנא קמא, שנימק הטעם שלא יאמרו שחורה שחטו, שלא

יאמרו שתיים שחטו (עפ"י כסף משנה. וע' במאירי ובתו"ט פרה ג, ז).

ג. בתוס' ישנים ובתוס' רא"ש מובא שאין פסול אלא אם שחט עמה ממש, בסכין ארוכה. ואולם

בחזון-איש (פרה ז, יא-יב) נקט שאם שחט הכהן שתי פרות זו אחר זו, הראשונה פסולה משום

שחיטת השניה כי המלאכה פוסלת בפרה גם לאחר השחיטה ולא רק בבת אחת.

דף מג

עד. א. מה היה עושה הכהן לאחר וידויו השני על הפרה?

ב. מהם ההבדלים בין עבודת הקטורת שבכל ימות השנה לזו של יוהכ"פ? אלו הבדלים נוספים הוזכרו במשנה?

א. לאחר וידוי שני של הכהן על הפר, שחטו וקבל במזרק את דמו ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל [פרשו בגמרא רובד רביעי מהיכל ולחויץ] – כדי שלא יקרוש. נטל מחתה ועלה לראש המזבח (החיצון) ופינה גחלים אילך ואילך וחותרה מן המעוכלות (/ המאוכלות) הפנימיות. ירד והניח המחיתה על הרובד הרביעי שבעזרה, עד שילך ויחפון הקטורת ליתנה לתוך הכף, ואחר כך יכניס כף ומחתה לפנים. א. כתב הרי"ד שכהן אחר ממרק את שחיטת הפר כדי שיקבל הכהן הגדול את הדם (וכן כתבו בתוס' יום טוב ובגבורת ארי ושיח יצחק). ויש מן האחרונים שסוברים שהכהן הגדול היה שוחט לבדו, ורק בקרבן התמיד ממרק אחר, כי מדין תורה כשר לעשות את התמיד באחרים (ערש"ש לעיל יב; חדושים ובאורים לא:).

ב. אם נוקטים אולם והיכל קדושה אחת היא, מניח על רובד רביעי מפתח האולם ולחויץ. ואם שתי קדושות הן, מונה רובד רביעי מפתח ההיכל ומניחו באולם (עפ"י ריטב"א ותורי"ד).

ג. הנחת מחתת הגחלים, יש אומרים שהיתה על אותו רובד שהניח עליו את הדם. ויש אומרים על רובד רביעי מפתח העזרה ולפנים (ע' בפירוש רבנו יהונתן ובמאירי; גבורת ארי שיח יצחק ועוד). הרמב"ם ועוד סתמו 'רובד שבעזרה'.

ד. יש שאין גורסים 'חותה מן המעוכלות' (עפ"י תוס' ישנים ותוס' זבחים סד.) אלא לוקח לקטורת גחלים לחשות. ואולם אינו נוטל גחלים עם להבות אש כמו שדרשו בספרי (ע' פסחים עה: תוס' זבחים סז. פירוש הראב"ד לתו"כ אחרי. וע"ע בספר אור הישר). ויש גורסים 'מן המאוכלות' בלא 'הפנימיות' – שכבר כלתה מהם השלהבת ואינם בכלל 'גחלי אש' אלא כדשן (עפ"י ראב"ד שם; תוי"ט בדעת הרמב"ם. וע' לחם משנה תמידין ומוספין ג,ה).

ב. בכל יום היה חותה במחתה של כסף [לחוס על ממונם של ישראל] ומערה בתוך של זהב. היום חותה בשל זהב ובה היה מכניס.

בכל יום חותה בשל ארבעת קבים [ולרבי יוסי: בשל סאה] ומערה בתוך שלשת קבים [ולרבי ישמעאל בנו של ריב"ב: בשל קביים. מד:], והיום חותה בשלשת קבים ובה היה מכניס.

בכל יום היתה כבדה [שהיה גלדה (= דופנה) עבה. מד:] והיום קלה.

בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה (אמה ומחצה. ירושלמי).

בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים, והיום מוסיף מלא חפניו.

בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה.

טעם כל השינויים הללו משום חולשת הכהן הגדול, שלא להטריחו באותו יום.

בכל יום היה זהב ירוק והיום אדום. דברי רבי מנחם.

יש מפרשים משום חשיבות הזהב האדום. ויש אומרים מפני שדומה לדם הפרים, שבו מצות היום.

בכל יום לא היה לה ניאשתיק והיום היה לה. דברי בן הסגן (מד: רש"י: 'ניאשתיק' – טבעת בראשה, להשמיע קול בבואו אל הקודש. ראשונים עפ"י ירושלמי: נרתק – שלא יכווה, לפי שהיום היו הגחלים שוהות במחתה זמן מרובה עד שהיא מתחממת (עפ"י תוס'. וי"מ לפי שהיתה ידו השניה תפוסה ולא היה יכול להגן על פניו מחום המחיתה ביד שמאל. עפ"י ריטב"א). וי"מ: בסיס יציב, לפי שמושיבה ומקטיר בתוכה. מאירי).

א. הרמב"ם השמיט זהב אדום וניאשתיק. והרא"ש הביא.

ב. יש אומרים ששינויים אלו היו גם בקטורת של היכל ביוהכ"פ. ואין הדבר ברור (ע' במובא לעיל לא-לב).

ג. להקטרה שבהיכל (אף ביוהכ"פ. רש"י מה.), נוטל גחלים ממערכה שניה של קטורת, ואילו למחתה שנכנס בה לפני ולפנים היה נוטל ממערכה מיוחדת שנעשתה לשם כך, כדלהלן מה.

בכל יום כהנים עולים במזרחו של כבש (לפי שהיו מקיפים מימין – ממזרח) ויורדים במערבו. והיום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע (משום כבודו של כהן גדול. עושה עצמו כבן בית משום חשיבותם של ישראל). רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע.

הרמב"ם (עבודת יוה"פ ב,ה) כתב: '... והיום עולים [– הכהנים] באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול כדי להדרו'.

בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מקיתון של זהב. רבי יהודה אומר: לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מהקיתון של זהב.

א. הרמב"ם (ביאת מקדש ה,י) כתב שמצוה לקדש מן הכיור [ואף כהן גדול, מלבד כהן גדול ביום הכפורים. עיוהכ"פ ב,ה], ובדיעבד קידש מכלי שרת אחר – כשר. ואילו הרמב"ן (תשא ל,ט) כתב שאין מצוה לקדש דוקא מן הכיור (וע"ע זבחים כב).

ב. בירושלמי מובאת דעה אחת שקידוש ראשון של יום הכפורים היה מקדש מן הכיור. ואולם להלכה נראה שאין מחלקים בכך (עפ"י חדושים ובאורים. ע"ש).

בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חמש. דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בכל יום שלש והיום ארבע. רבי יהודה אומר: בכל יום שנים והיום שלש.

הלכה כרבי יוסי; בכל יום היו שלש מערכות והיום ארבע.

דף מד

עה. וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו. מה נכלל באיסור זה?

מדין תורה אסור לכל אדם להיות בהיכל בשעה שהכהן מקטיר קטורת בהיכל או בבית קדשי הקדשים, בשעת מתן דמים (בבאו לכפר) בהיכל ובקדש הקדשים – ביום הכפורים, בפר העלם דבר של ציבור ובשעירי עבודת כוכבים ('כפרה' – 'כפרה' מיום הכפורים), הן בכניסתו הן ביציאתו (עד צאתו). בעזרות – מותר (באהל מועד). ובין במדבר בין בשילה בין בבית עולמים (בקדש). וגזרו חכמים (כפרש"י ועוד) לפרוש אף מבין האולם ולמזבח, ואילו בשאר העזרה לא גזרו – כי המזבח המפסיק מהוה היכר ולא יבואו להיכנס. ולא גזרו אלא בשעת עבודת שבהיכל, אבל בעבודות שלפני ולפנים בין במתן דמים בין בהקטרת קטורת (רבי אלעזר) – אין צריך לפרוש אלא מהיכל. האולם עצמו; אם נוקטים שקדושתו קדושה אחת היא עם ההיכל – צריך לפרוש ממנו מדין תורה. ואם שתי קדושות – מדרבנן, כדין בין האולם ולמזבח.

א. יש מקום לומר שלא אסרו להיכנס בין האולם ולמזבח אלא בכניסה שלא לצורך אבל נמצא שם לצורך – מותר (עתוס). אך אפשר שלפי האמת אסור בכל אופן (עפ"י קרני ראם ורש"ש). כתב הרש"ש (עפ"י תמיד לג): בהקטרת קטורת שבכל יום, היה עם המקטיר ממונה שאומר לו 'הקטר'. וכן כהן המכניס גחלים וכהן נוסף המוסר לו את הכף. וכיון שהם נמצאים שם לצורך הקטרה – מותר.

ואולם מדברי הרמב"ם (תמידין ג,ד-ט) נראה שכהנים אלו יצאו משם קודם ההקטרה [ומה צורך בהיותם עמו בשעת ההקטרה]. וכן כתב המאירי שאסור להיות שם אף בכניסה לצורך כגון להכניס המחתה (וכ"מ בתוס' שבהיכל אסור אף בכניסה לצורך).

ב. לפירוש ריב"א (בתו"י), לדעת רב אחא (אדא) בר אבהו איסור כניסה בין האולם ולמזבח – מדאורייתא, שכך נמסר מהלכה. וכן מבואר מהגר"ח הלוי (ביאת מקדש א,טו) בדעת הרמב"ם להלכה. ואולם לפרש"י אינו אלא מדרבנן (ולוה הסכימו בתוס' ישנים. וכן דעת הרמב"ן (בהשגות לספר המצוות ל"ת (סט) עג). ועתוס' וריטב"א סוכה מד).